

تعاون، سال بیستم، شماره ۲۰۶ و ۲۰۷، شهریور و مهر ۱۳۸۸

بررسی راهکارهای حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونیها از طریق اعطای تسهیلات بانکی

مطالعه موردی استان کهگیلویه و بویراحمد

دکتر حسین استادی^۱، علیرضا علیزاده^۲

چکیده

با توجه به وجود محدودیت منابع مالی در تعاونیها، یکی از راهکارهای افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد ایران، اعمال سیاستهای حمایتی از طریق اعطای تسهیلات اعتباری بخش دولتی است. هدف این پژوهش نیز بررسی راهکارهای حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونیها از طریق تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی و مطالعه معیارهای تخصیص تسهیلات اعتباری به تعاونیهای استان کهگیلویه و بویراحمد است. روش تحقیق از شاخه تحقیقات میدانی و ابزار اندازه گیری نیز پرسشنامه است. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه مورد استفاده برابر ۰/۷۴ به دست آمد که پایایی و اعتبار بالای ابزار اندازه گیری را در این تحقیق نشان می دهد. حجم نمونه براساس فرمول کوکران محاسبه شده و روش نمونه گیری

e-mail: dr.ostadi@gmail.com

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

۲. کارشناس ارشد رشته مدیریت دولتی

از نوع تصادفی طبقه بندی شده بوده است. داده‌های آماری تحقیق با استفاده از روشهای آماری آزمون t تک‌نمونه‌ای، آزمون t مستقل و تحلیل واریانس یکطرفه در محیط نرم افزار آماری SPSS پردازش شده است.

نتایج و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که حمایت‌های دولت از طریق مشوقها و اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها بر مبنای سطح تحصیلات و رشته تحصیلی و تجربه و تخصص و تعداد اعضای تعاونیها و همچنین تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی بر روند تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر بوده است. همچنین براساس آزمون فریدمن، مدیران تعاونیها اعطای تسهیلات بانکی بر مبنای تعداد اعضا را مهمترین عامل در تشکیل و توسعه تعاونیها دانسته‌اند.

کلیدواژه‌ها:

تعاونی و بخش تعاون، سیاستهای حمایتی دولت، وام و تسهیلات بانکی، کهگیلویه و

بویراحمد

مقدمه

توسعه اقتصادی بدون افزایش عامل سرمایه، به عنوان یکی از عوامل تولید، ممکن نیست. بخش عمده‌ای از منابع مالی مورد نیاز شرکتها و سازمانها از طریق سرمایه‌گذاری بنیانگذاران سازمان، سهامداران شرکت و یا از فروش کالاها و خدمات شرکت تأمین می‌شود، ولی در اکثر اوقات این منابع مالی تکافوی نیازهای شرکتها را نمی‌کند و نیاز به منابع مالی دیگری احساس می‌شود (شجاع و شوشاد، ۱۳۸۴، ۴۵). بنابراین می‌توان گفت از آنجا که همه اشخاص (حقیقی - حقوقی) نمی‌توانند در تمامی مراحل فعالیت خود از امکانات و منابع خویش جهت تأمین نیازها استفاده نمایند و از سویی با توجه به این واقعیت که دریافتیها و پرداختیهای واحدهای اقتصادی به‌ندرت انطباق می‌یابند، لذا منطقی است که این واحدها و افراد به استفاده از تسهیلات و منابع لازم مؤسسات مالی و اعتباری و مهمترین آنها یعنی بانکها، روی آورند.

بانکها با اعطای تسهیلات و تأمین نیازهای مالی واحدهای مختلف اقتصادی باعث افزایش تولیدات می‌شوند و به تبع آن، موجبات ارتقای سطح اشتغال و کاهش عمومی سطح قیمتها را فراهم می‌آورند. بدیهی است تداوم این روند در شرایط مطلوب منجر به رشد اقتصادی و افزایش تنوع صادرات و بهبود ذخایر ارزی و درآمد می‌شود. به همین دلیل دولت با اعمال سیاستهای حمایتی و در قالب قوانین بودجه کل کشور، نظام بانکی را با توجه به اهمیت بخش تعاون در اقتصاد کشور، مکلف به پرداخت میلیاردها ریال تسهیلات به طرحهای مختلف در این بخش نموده است.

تعاون به لحاظ اینکه بهترین عامل وارد کردن سرمایه‌های راکد در سطح خرد و کلان به چرخه سرمایه‌گذاری است، می‌تواند نقش مؤثری در پویایی اقتصاد جامعه به عهده داشته باشد (مؤمنی، ۱۳۸۶، ۶۸). مطالعات نشان داده است که تعاون و شرکتهای تعاونی در تضعیف و از میان بردن نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های اقتصادی - اجتماعی مؤثرند. بنابراین هرچه نقش بخش تعاون در جوامع پررنگ‌تر شود، میزان نابرابری‌ها در آن جامعه بیشتر کاهش خواهد یافت. در واقع بخش تعاون در مقایسه با بخشهای دولتی و خصوصی بهتر می‌تواند توسعه ملی مبتنی بر عدالت و مساوات را به ارمغان آورد، زیرا اساس و جوهر ذاتی این بخش بر مشارکت اصیل، داوطلبانه و علاقه‌مندانه مردم استوار است (موحدی نائینی، ۱۳۸۴، ۶۷). دولت باید با اتخاذ نظامهای مالی مؤثر به ویژه انتخاب سیاستهای مالیاتی و اعتباری مناسب - که هماهنگ با برنامه‌های رشد اقتصادی باشد - به تعاونیها توجه ویژه‌ای معطوف نماید تا زمینه رشد کارآفرینی و تحقق اهداف متعالی بخش تعاون و اصل ۴۴ فراهم آید (طاهری، ۱۳۸۴، ۱۶). برآوردها نشان می‌دهد که تنها ۲۵ درصد خدمات مالی بانکها به طور گسترده در اختیار عموم قرار می‌گیرد. به علاوه تنها ۲ درصد از کارآفرینان کوچک (با توانایی مالی اندک) از خدمات بانکها بهره‌مند می‌شوند (موسویان، ۱۳۸۶، ۳۱۸).

در گزارش سال ۱۳۷۹ دفتر امور اقتصادی و تسهیلات بانکی وزارت تعاون درباره مسائل و مشکلات دریافت وام و اعتبارات توسط بخش تعاون به موارد زیر اشاره شده است:

اخذ وثیقه ملکی، ارائه ضامن معتبر به انضمام چک پشت‌نویسی شده از سوی مجریان، ناهماهنگی بانکهای عامل و ایجاد مشکلات متعدد هنگام عقد قرارداد، عدم تخصیص بموقع تسهیلات از جانب بانکها و نهایتاً طولانی شدن زمان اجرای طرحها که این امر سبب توجیه‌ناپذیری آنها با توجه به تورم موجود می‌گردد، پایین بودن و عدم توانایی تأمین سهم آورده اعضا (ماهنامه تعاون، شماره ۱۲۶، سال ۱۳۸۰). در بررسی نتایج و عملکرد تبصره‌های ۳ و ۴ و ۵۰ قانون بودجه طی سالهای ۱۳۷۱-۱۳۷۷ توسط دفتر تحقیقات و پژوهش وزارت تعاون بیان شده است که متغیر بودن مفاد آیین‌نامه‌های اجرایی و وجود قوانین و مقررات متعدد و همچنین تعدد بانکهای وام‌دهنده و اعمال روشهای متفاوت در بررسی و اعطای تسهیلات از عوامل اصلی ناکامی طرحهای تعاونی در کشورند.

بخش تعاون در استان کهگیلویه و بویر احمد توانسته است جایگاه مناسبی به خصوص در بخش کشاورزی، دامپروری و صنایع دستی پیدا کند. با توجه به ناتوانی بخش خصوصی در تأمین سرمایه لازم برای انجام فعالیتهای و طرحهای بزرگ و کوچک اقتصادی، عملاً بخش تعاون استان با گردآوری سرمایه‌های کوچک افراد و با استفاده از حمایتهای دولت و اداره کل تعاون استان، نقش مهمی در رونق و شکوفایی اقتصاد منطقه داشته است. تعداد تعاونیهای فعال مورد مطالعه این تحقیق ۱۰۷۴ تعاونی با ۱۸۹۱۱۴ عضو می‌باشد. از این تعداد، ۳۸۵ تعاونی در بخش کشاورزی، ۲۰۰ تعاونی در بخش صنعت و معدن، ۲۶۲ تعاونی در بخش خدمات، ۹۹ تعاونی در بخش مسکن، ۶۵ تعاونی در بخش مصرف و ۶۳ تعاونی در سایر بخشها مشغول به فعالیت بوده‌اند.

به هر روی، با توجه به نقش و اهمیت تسهیلات بانکی در چرخه حیات شرکتهای، بررسی راهکارهای حمایت دولت از تشکیل و توسعه شرکتهای تعاونی از طریق اعطای تسهیلات اعتباری-که موضوع مورد مطالعه در این مقاله می‌باشد- از اهمیت خاصی برخوردار است. هدف اصلی در این پژوهش، بررسی تأثیر اعطای تسهیلات بانکی بر مبنای تحصیلات و تخصص

اعضا، تعداد اعضا و نیز اثر تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بر فرایند تشکیل و توسعه تعاونیها از دیدگاه مدیران شرکتهای تعاونی می‌باشد.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌های این تحقیق عبارتند از:

۱. اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها بر مبنای سطح تحصیلات و تخصص اعضا، در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر است.
۲. اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها بر مبنای تعداد اعضا، در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر است.
۳. تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر است.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع پیمایشی و از شاخه تحقیقات میدانی و جامعه آماری پژوهش، شرکتهای تعاونی فعال استان کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد. به منظور گردآوری اطلاعات و داده‌های آماری مورد نیاز در این پژوهش از یک پرسشنامه بی‌نام شامل ۳۰ سؤال بسته با طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای استفاده و روایی آن با روش روایی محتوا بررسی گردیده است. براساس مطالعه مقدماتی، ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۴ محاسبه شده است که اعتبار و پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری در این مطالعه را نشان می‌دهد. برای تعیین حجم نمونه از روش کوکران استفاده و پس از برآورد مقادیر p و q ($p = ۰/۸۷$ و $q = ۰/۱۳$)، حجم نمونه به شرح زیر محاسبه شده است:

$$n = Nt^2pq / [(N-1)d^2 + t^2pq] = (1074)(1/96)^2(0/87)(0/13) / [(1074-1)(0/05)^2 + (1/96)^2(0/87)(0/13)] = 150$$

روش نمونه‌گیری از نوع تصادفی طبقه‌بندی شده می‌باشد و داده‌های آماری گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS پردازش شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از

شیوه‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده گردیده است. روشهای آماری مورد استفاده نیز عبارتند از: آزمون t تک‌نمونه‌ای، آزمون t مستقل و تحلیل واریانس یکطرفه.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته، تشکیل و توسعه تعاونیها (از طریق انتخاب و جذب اعضای تحصیلکرده و متخصص و با تجربه، افزایش عرضه محصول یا خدمات، گسترش دامنه فعالیت تعاونی با سرمایه‌گذاری جدید و مشارکت در تشکیل تعاونیهای جدید) می‌باشد و متغیرهای مستقل در این تحقیق مشوقها و حمایتها از طریق اعطای تسهیلات بانکی (شامل اعطای تسهیلات بر مبنای سطح تسهیلات، رشته تحصیلی، تجربه و تخصص، تعداد اعضا) و تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی است.

نتایج و بحث

در این بخش ابتدا هر یک از فرضیه‌های تحقیق با استفاده از شیوه‌های آماری t تک‌نمونه‌ای و سپس دیدگاه پاسخگویان در مورد هر یک از فرضیه‌های سه‌گانه بر پایه شاخصهای رشته تحصیلی مرتبط و غیرمرتبط، سطح تسهیلات، میزان وام دریافتی، سابقه فعالیت و رشته و بخش مورد فعالیت با کمک آزمونهای t مستقل و تحلیل واریانس یکطرفه تجزیه و تحلیل شده‌اند.

۱. بررسی دیدگاه پاسخگویان در مورد فرضیه‌های سه‌گانه

نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای برای فرضیه‌های تحقیق در جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین واقعی هر یک از فرضیه‌های پژوهش به طور کاملاً معنی‌داری ($p = 0/001$) بالاتر از سطح متوسط است؛ یعنی پاسخگویان نقش اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها بر مبنای سطح تسهیلات و تخصص اعضا را به طور کاملاً معناداری در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر دانسته‌اند. همچنین اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها بر مبنای تعداد اعضا و نیز تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها به طور کاملاً معناداری در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر اعلام شده است.

جدول ۱. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای فرضیه‌های تحقیق

فرضیه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	$\mu=3$	
				آماره t	درجه آزادی
فرضیه اول	۱۵۰	۴/۴۵	۰/۳۳	۵۲/۳۸	۱۴۹
فرضیه دوم	۱۵۰	۴/۴۹	۰/۴۷	۳۸/۱۴	۱۴۹
فرضیه سوم	۱۴۶	۴/۴۳	۰/۳۳	۵۲/۲۶	۱۴۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۲. بررسی و مقایسه دیدگاه پاسخگویان در مورد هر یک از فرضیه‌های سه گانه

۱.۲. مقایسه دیدگاه پاسخگویان بر مبنای رشته تحصیلی (مرتبط و غیرمرتبط)

بر اساس جدول ۲ دیدگاه مدیران تعاونی در مورد فرضیه سوم (تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات) بر حسب ارتباط رشته تحصیلی آنان با فعالیت تعاونی، دارای تفاوت معنی‌دار می‌باشد و میانگین این فرضیه برای مدیران با رشته تحصیلی مرتبط با فعالیت تعاونی، بالاتر از مدیران دارای رشته تحصیلی غیرمرتبط با فعالیت تعاونی است.

جدول ۲. آزمون t مستقل فرضیه‌های تحقیق بر حسب ارتباط رشته تحصیلی اعضا با فعالیت تعاونی

فرضیه	ارتباط رشته تحصیلی با فعالیت تعاونی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
فرضیه اول	رشته تحصیلی مرتبط با فعالیت تعاونی	۵۵	۴/۴۵	۰/۳۱	-۰/۲۷۱	۱۴۳	۰/۷۸۷
	رشته تحصیلی غیرمرتبط با فعالیت تعاونی	۹۰	۴/۴۶	۰/۳۵			
فرضیه دوم	رشته تحصیلی مرتبط با فعالیت تعاونی	۵۶	۴/۴۵	۰/۵۵	-۰/۹۵۳	۹۶/۴۴	۰/۳۴۳
	رشته تحصیلی غیرمرتبط با فعالیت تعاونی	۸۹	۴/۵۳	۰/۴۳			
فرضیه سوم	رشته تحصیلی مرتبط با فعالیت تعاونی	۵۶	۴/۵۴	۰/۳۴	۳/۱۸۹	۱۳۹	۰/۰۰۲
	رشته تحصیلی غیرمرتبط با فعالیت تعاونی	۸۵	۴/۳۶	۰/۳۰			

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۲.۲. مقایسه دیدگاه پاسخگویان بر مبنای سطح تحصیلات

جدول ۳ نشان می‌دهد که بین نظر مدیران با تحصیلات متفاوت (زیر دیپلم، دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و بالاتر) در مورد فرضیه‌های اول و سوم در سطح ۵٪ تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، اما در مورد فرضیه دوم تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۳. تحلیل واریانس فرضیه‌های تحقیق بر حسب سطح تحصیلات

سطح معنی‌داری	آماره F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	
۰/۳۳۱	۱/۱۵۱	۰/۱۳۳	۳	۰/۳۹۸	بین گروهی	فرضیه اول
		۰/۱۱۵	۱۴۶	۱۶/۸۱	درون گروهی	
		—	۱۴۹	۱۷/۲۱	کل	
۰/۰۲۸	۳/۱۰۷	۰/۶۸۴	۳	۲/۰۵۱	بین گروهی	فرضیه دوم
		۰/۲۲۰	۱۴۶	۳۲/۱۲	درون گروهی	
		—	۱۴۹	۳۴/۱۷	کل	
۰/۰۸۸	۲/۲۲۷	۰/۲۳۸	۳	۰/۷۱۳	بین گروهی	فرضیه سوم
		۰/۱۰۷	۱۴۲	۱۵/۱۵	درون گروهی	
		—	۱۴۵	۱۵/۸۷	کل	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۳.۲. مقایسه دیدگاه پاسخگویان بر مبنای میزان وام دریافتی

جدول ۴ نشان می‌دهد بین نظر مدیران با میزان وام دریافتی متفاوت در مورد فرضیه‌های تحقیق تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. در ضمن پاسخگویان بر اساس میزان وام دریافتی به شش گروه زیر تقسیم شدند: ۱. کمتر از ۵۰ میلیون ریال، ۲. ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون ریال، ۳. ۱۰۰ تا ۲۰۰ میلیون ریال، ۴. ۲۰۰ تا ۵۰۰ میلیون ریال، ۵. ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ میلیون ریال و ۶. ۱۰۰۰ میلیون ریال به بالا.

جدول ۴. تحلیل واریانس فرضیه‌های تحقیق بر حسب میزان وام دریافتی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معنی داری
فرضیه اول	بین گروهی	۵	۰/۱۶۴	۱/۴۴۲	۰/۲۱۳
	درون گروهی	۱۴۴	۰/۱۱۴		
	کل	۱۴۹	—		
فرضیه دوم	بین گروهی	۵	۰/۰۴۰	۰/۱۶۹	۰/۹۷۴
	درون گروهی	۱۴۴	۰/۲۳۶		
	کل	۱۴۹	—		
فرضیه سوم	بین گروهی	۵	۰/۰۸۶	۰/۷۸۳	۰/۵۶۴
	درون گروهی	۱۴۰	۰/۱۱۰		
	کل	۱۴۵	—		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۴.۲. مقایسه دیدگاه پاسخگویان بر مبنای سابقه فعالیت

جدول ۵ نشان می‌دهد بین نظرمدیران با سابقه فعالیت متفاوت در مورد فرضیه‌های تحقیق تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. ضمناً پاسخگویان با توجه به سابقه فعالیت به ۴ گروه زیر تقسیم شدند: ۱. کمتر از ۵ سال، ۲. ۵ تا ۱۰ سال، ۳. ۱۰ تا ۱۵ سال، ۴. ۱۵ سال به بالا.

جدول ۵. تحلیل واریانس فرضیه‌های تحقیق بر حسب سابقه فعالیت

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	آماره F	سطح معنی داری
فرضیه اول	بین گروهی	۳	۰/۰۵۵	۰/۴۸۱	۰/۶۹۶
	درون گروهی	۱۴۳	۰/۱۱۴		
	کل	۱۴۶	—		
فرضیه دوم	بین گروهی	۳	۰/۳۰۳	۱/۳۱۲	۰/۲۷۳
	درون گروهی	۱۴۳	۰/۲۳۱		
	کل	۱۴۶	—		
فرضیه سوم	بین گروهی	۳	۰/۱۶۳	۱/۵۲۰	۰/۲۱۲
	درون گروهی	۱۳۹	۰/۱۰۷		
	کل	۱۴۲	—		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۵.۲. مقایسه دیدگاه پاسخگویان بر مبنای رشته و بخش مورد فعالیت

جدول ۶ نشان می‌دهد بین دیدگاه مدیران تعاونی فعال در بخشهای مختلف در مورد فرضیه اول تحقیق تفاوت معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر مدیرانی که در بخشهای کشاورزی، صنعت و معدن، خدمات، مسکن و مصرف فعال هستند، اعطای تسهیلات بانکی بر مبنای سطح تحصیلات و تخصص اعضا را در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثر دانسته‌اند. همچنین بین دیدگاه مدیران تعاونی فعال در بخشهای مختلف در مورد فرضیه سوم تحقیق نیز تفاوت معنی داری وجود دارد و مدیرانی که در بخشهای اعتبار، صنایع دستی، حمل و نقل و چندمنظوره فعال هستند، تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی را در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثرتر دانسته‌اند. اما بین دیدگاه مدیران تعاونی فعال در بخشهای مختلف در مورد فرضیه دوم تحقیق تفاوت معنی داری وجود ندارد.

جدول ۶. تحلیل واریانس فرضیه‌های تحقیق بر حسب بخش مورد فعالیت تعاونی

سطح معنی داری	آماره F	میانگین مجدورات	درجه آزادی	مجموع مجدورات	منبع تغییرات	
					بین گروهی	درون گروهی
۰/۰۰۱	۷/۴۷۷	۰/۷۱۰	۵	۳/۵۴۸	بین گروهی	فرضیه اول
		۰/۰۹۵	۱۴۴	۱۳/۶۶۷	درون گروهی	
		—	۱۴۹	۱۷/۲۱۶	کل	
۰/۱۹۳	۱/۵۰	۰/۳۳۹	۵	۱/۶۹۳	بین گروهی	فرضیه دوم
		۰/۲۲۶	۱۴۴	۳۲/۴۸۴	درون گروهی	
		—	۱۴۹	۳۴/۱۷۷	کل	
۰/۰۳۴	۲/۴۸۴	۰/۲۵۹	۵	۱/۲۹۳	بین گروهی	فرضیه سوم
		۰/۱۰۴	۱۴۰	۱۴/۵۷۸	درون گروهی	
		—	۱۴۵	۱۵/۸۷۲	کل	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد که اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها بر مبنای سطح تحصیلات و تخصص اعضا، اعطای تسهیلات بانکی براساس تعداد اعضا و تسهیل و بهبود فرایند تسهیلات بانکی در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثرند. براساس آزمونهای آماری، مدیرانی که رشته تحصیلی مرتبط با فعالیت تعاونی خود داشته‌اند نقش تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات بانکی را در تشکیل و توسعه تعاونیها مؤثرتر دانسته‌اند. همچنین براساس نتایج تحقیق، عوامل تأثیرگذار بر فرایند تشکیل و توسعه تعاونیها به ترتیب اولویت عبارتند از: ۱. اعطای تسهیلات بانکی بر مبنای تعداد اعضا، ۲. اعطای تسهیلات بانکی بر مبنای تحصیلات و تخصص اعضا، ۳. تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات.

با توجه به یافته‌های تحقیق پیشنهاد می‌گردد در اعطای تسهیلات بانکی به تعاونیها، سطح تسهیلات اعضا و ارتباط رشته تحصیلی اعضا با نوع فعالیت تعاونی مورد توجه قرار گیرد و تعاونیهایی که اعضای با سطح تحصیلات بالاتر دارند و تعاونیهایی که دارای اعضای با رشته تحصیلی مرتبط هستند، در اولویت قرار گیرند و به آنها میزان تسهیلات بیشتری پرداخت شود. به منظور تسهیل و بهبود فرایند اعطای تسهیلات نیز اقدامات زیر می‌تواند مفید واقع شود: کوتاه شدن مراحل اداری برای تصمیم‌گیری در مورد وامها، ارزیابی وثیقه‌ها و هزینه‌ها و آورده‌های غیرنقدی به قیمت روز و محول کردن آن به مؤسسات خارج از بانک با توافق طرفین، منطبق شدن حدنصاب‌های تصویب تسهیلات بر نیازهای مشتریان، گسترش بازار بین‌بانکی و هماهنگی با نظام قضایی به منظور استفاده از وثیقه‌های جایگزین مانند ضمانت‌نامه‌های بانکی، ابلاغ آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مربوط به تسهیلات در ابتدای سال به دستگاه‌های اجرایی و توسعه یک نظام جامع اطلاعاتی که بتواند فعالیت و عملکرد مشتریان را به اطلاع بانک برساند.

منابع

۱. طاهری، محسن (۱۳۸۴)، تعاون و توسعه، ماهنامه تعاون، شماره ۱۷۰.
۲. موحدی نائینی، سیدعبدالحمید (۱۳۸۴)، ترویج تعاون و جلب مشارکت مردمی، ماهنامه تعاون، شماره ۱۶۷.
۳. موسویان، سیدعباس (۱۳۸۶)، مدلی برای اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری مشتریان بانک‌ها، مجموعه مقالات پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی، مؤسسه عالی بانکداری ایران.
۴. مؤمنی، جواد (۱۳۸۶)، نقش بخش تعاون در بسترسازی اهداف جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، ماهنامه تعاون، شماره ۱۸۹-۱۹۰.
۵. شجاع وشوشاد، محسن (۱۳۸۴)، نقش تسهیلات بانکی در چرخه حیات شرکت‌ها، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۶۲.